

NEEFIES

TEKST JESSICA BONNEMA

GROEP 1/2

DUUR: 15 MINUTEN PER KEER

BEGINSITUATIE

Kleuters houden van bewegen en spelen met klanken. Ze hebben allemaal ervaring met zoemende neefjes en jeukbulten als je bent gestoken.

IN DEZE LES

- Leren de kinderen een gedichtje in de streektaal
- Leren ze er bewegingen bij die de tekst ondersteunen
- Gebruiken ze het gedicht bij een tikspelletje

INTRODUCTIE

Ga met de kinderen in de kring. Doe alsof je jeuk hebt. Vertel dat je vannacht uit je slaap werd gehouden door een steekmug en dat je nu meerdere jeukbulten hebt.

Vraag de kleuters naar hun ervaringen met jeukbulten. Op welke plek op je lijf jeuken de bulten het ergst? Hoe lang duurt het voor ze weer weg zijn? Wat gebeurt er als je krabt? Wat kun je doen om de jeuk te verlichten?

KERN

Lees het gedichtje voor, of vertel het uit je hoofd. Doe dit in de streektaal.

Doe alsof je jeuk hebt maar je uiterste best doet om niet te krabben. Schuur een beetje tegen je stoel, draai met je schouders, wiebel wat op je stoel.

Eindig bij de laatste zin met een klap op je been.

Vraag de kinderen van wie je nu eigenlijk niet mocht krabben. (Pappa en mamma).

En waarom dat niet mag (Daar krijg je wondjes van en dan korstjes en littekens).

Van wie mag je wel krabben? (het broertje).

Lees of draag het gedicht nog een keer voor. Nodig de kinderen uit om de bewegingen mee te doen.

Doe het daarna voor een derde keer. Wie al een beetje mee kan doen mag de woorden mee uitspreken.

Kies daarna een neefje. Deze kleuter maakt een zoemend geluid. Herhaal het gedicht met de bewegingen. Bij de klap houdt de zoemende kleuter zich meteen helemaal stil.

Kies voor verdere variatie een broertje: deze leerling spreekt de zin 'Krab maar lekker wel uit' terwijl de andere kinderen stil zijn. Daarna gaat de tekst verder met de hele groep.

Herhaal het gedicht gedurende een paar dagen op momenten dat je in de kring zit. Werk ernaar toe dat alle kinderen de woorden en de bewegingen kennen.

Bespreek met de kinderen naar aanleiding van het gedicht welke dieren nog meer kunnen steken, vliegen, een zoemend geluid maken.

AFSLUITING

Als het gedicht goed is inge oefend kun je er in het speellokaal een tikspel mee doen.

Maak een kring.

Laat de kinderen zitten op de grond.

Kies een neefje.

De kinderen zeggen het gedicht op en maken er bewegingen bij. Het neefje loopt zoemend rond de kring. Bij het woord 'sla' tikt het neefje de leerling die het dichtstbij is aan. Deze leerling staat op en probeert het neefje te tikken. Het neefje probeert om ongetikt op de plaats in de kring van de tikker te komen. De tikker is het nieuwe neefje.

MIEN DAAIER

RAADSEL

GROEP 3/4

DUUR: 30 MINUTEN

BEGINSITUATIE

Kinderen in groep 3/4 die een begin hebben gemaakt met het lees-/schrijfproces zijn geïnteresseerd in raadsels en moppen. Humor in taal beginnen ze te begrijpen. Ze bedenken graag zelf verhaaltjes en raadsels en staan open voor spelletjes.

INTRODUCTIE

Bespreek met de kinderen het raadsel 'Mijn dier'. Lees de tekst voor in de streektaal. Vraag de kinderen om uitleg. Kunnen ze uit de structuur van de tekst opmaken wat voor tekst het is? Is het een verhaal, een gedicht, een informatieve tekst of iets anders? Conclusie: het is een raadsel.

KERN

Ontrafel met de kinderen de tekst. Wat moet er geraden worden?

Lees de tekst nogmaals voor of laat de kinderen luisteren naar de audio. Als de leerlingen doorhebben dat er een dier geraden moet worden bespreek je de tekst zin voor zin.

Vertaal de tekst samen met de leerlingen naar het Nederlands.

Bekijk vervolgens de lijst met dierennamen. Sommige dierennamen zijn gelijk aan het Nederlands. Andere zijn totaal anders. Laat de kinderen bedenken hoe ze achter de betekenis kunnen komen.

Beslis samen met de kinderen over welk dier het gaat in het raadsel.

AFSLUITING

Laat de kinderen hun eigen dierenraadsel bedenken. Ze kunnen daarvoor gebruik maken van een invulblad.

Als het raadsel klaar is kunnen ze het voorlezen aan een klasgenoot die dan moet raden over welk dier het gaat.

De raadsels kunnen ook klassikaal gedaan worden. Lees bijvoorbeeld aan het einde van de dag een of twee raadsels voor.

INVULBLAD MIJN DIER

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

Mijn dier

IS JE DIER GERADEN? MAAK ER DAN EEN TEKENING VAN.

DE APPEL

TEKST MIRJAM VAN HOUTEN

GROEP 5/6

DUUR: 45 MINUTEN

BEGINSITUATIE

De leerlingen weten dat er naast het Standaard Nederlands ook andere talen gesproken worden, waaronder buitenlandse talen en streektalen en dialecten. Ze komen hiermee in aanraking bijvoorbeeld door klasgenootjes uit andere landen en door mensen in hun omgeving die de streektaal actief gebruiken; veelal opa's en oma's en soms hun ouders.

IN DEZE LES

- Maken de leerlingen kennis met een tekst in hun eigen streektaal
- Ontdekken ze welke talen ze zelf bij zich hebben
- Onderzoeken ze of ze een tekst in de streektaal begrijpen
- Vergelijken ze Nederlandse woorden met woorden in de streektaal
- Lezen ze in duo's stukjes tekst in de streektaal aan elkaar voor.

INTRODUCTIE

Zeg: Ik lees jullie twee teksten voor. Luister goed en bedenk wat je opvalt.

Lees de tekst 'De Appel' voor in het Nederlands. Lees de tekst daarna voor in de streektaal of laat het audiobestand horen.

Vraag de kinderen naar wat hen is opgevallen.

Als de kinderen zelf aangeven dat het twee keer hetzelfde verhaal was, vraag dan hoe ze dat weten.

Komen ze er niet uit, lees de tekst dan nog een keer voor in de streektaal en vraag de kinderen hun vinger op te steken als ze een woord herkennen.

Bespreek kort het concept streektaal.

Vertel: In Nederland spreken we allemaal Standaard Nederlands. Dat is handig, want dan kan iedereen in Nederland elkaar verstaan. Maar daarnaast bestaan er ook nog andere talen. Buitenlandse talen maar ook talen die alleen in bepaalde delen van Nederland worden gesproken. Dit zijn de streektalen en dialecten.

KERN

Vraag de kinderen om een papiertje te pakken en een potlood.

Zeg: Hoeveel talen hebben jullie eigenlijk bij je?

Schrijf op:

- de talen die je spreekt. Dit zijn talen waarin je een gesprek kan voeren met iemand anders. (In de klas spreken we Nederlands, maar misschien zijn er kinderen die thuis een andere taal spreken, of misschien spreken leerlingen onder elkaar straattaal).
- De talen die je begrijpt. Je spreekt de taal zelf niet maar als mensen in deze taal tegen je praten begrijp je wel wat er wordt bedoeld.
- De taal of talen die je graag nog zou willen leren.

Vraag de kinderen om hun uitkomsten met elkaar te bespreken. Geef vervolgens enkele duo's een beurt waarbij de ene leerling vertelt over de uitkomsten van de andere leerling. Dus: vertel wat je buurman/vrouw je vertelde.

Verbindt aan de uitkomst de volgende conclusie: iedereen heeft meerdere talen bij zich. Het spreken van meer talen heeft voordelen. Je kunt met veel meer mensen een gesprek voeren, je leert er beter door onthouden en je leert flexibeler te denken.

In de volgende oefening vergelijken de kinderen Nederlandse woorden met woorden uit de streektaal en andere talen. Dit doen ze met een fragment uit het gedicht De Appel. Laat de leerlingen samenwerken in tweetallen of groepjes.

Deel het werkblad uit.

AFSLUITING

Oefen met voorlezen in de streektaal. Werk in duo's.

De leerlingen lezen elkaar om de beurt enkele regels voor uit De Appel.

Zeg: Het geeft niet als het voor je gevoel raar klinkt. Of dat je woorden misschien verkeerd uitspreekt. Voorlezen in een onbekende taal is moeilijk maar ook leuk.

Geef de leerlingen een paar minuten de tijd om te oefenen. Als er leerlingen zijn die voor de klas willen voorlezen dan mag dat, maar het hoeft niet.

Reflecteer op het voorlezen:

- Hoe vond je het klinken?
- Welke klanken klonken goed?
- Welke klanken vond je lastig om uit te spreken?
- Wat vind je het mooiste woord uit deze tekst? Kun je aangeven waarom? (Klinkt het lekker, heb je er meteen een beeld bij? Iets anders?)

WERKBLAD DE APPEL

OPDRACHT 1

Lees het fragment uit De Appel in het Nederlands. Lees daarna het fragment in het Gronings.

Zoek in de Nederlandse tekst het dier, het fruit, de groente en de telwoorden. Onderstreep ze met een kleur.

Zoek in de Groningse tekst dezelfde woorden en markeer ze.

Nederlands

Nedersaksisch - Gronings

DE APPEL	DE APPEL
Grietje de rups kruipt door de tuin.	Grietje de roep kropt deur toen.
Ze heeft al vier blaadjes sla opgegeten.	Ze het al vaaier bloodjes sloat opeten.
En drie aardbeien.	En drij eerbaaien.
Nu zit ze vol.	Nou zit ze vol.
Ze zoekt een mooi plekje om eens te gaan liggen.	Ze zöcht n mooi plekje om ais liggen te goan.
Wat ligt daar in het gras?	Wat ligt doar in t gras?
Een dikke appel!	n Dikke appel!
Weet je wat ik doe? denkt Grietje?	Waist doe wat ik dou? denkt Grietje?
ik neem een hapje van de appel, en nog één, en nog één!	Ik neem n hapje van de appel, en nog ain, en nog ain!
Steeds meer hapjes.	Aal meer hapjes.

OPDRACHT 2

Kies een van de gemarkeerde woorden. Bijvoorbeeld aardbei. Schrijf het woord op in alle talen die je kent. Ga daarna verder met een ander gemarkeerd woord.

Je mag ook een ander telwoord, soort fruit, soort groente of dier kiezen dan in de tekst.

Schrijf hier jouw woorden:

DIER	FRUIT	GROENTE	TELWOORD

VOORLEESTEKST

Nederlands

DE APPEL

Grietje de rups kruipt door de tuin.
 Ze heeft al vier blaadjes sla opgegeten.
 En drie aardbeien.
 Nu zit ze vol.
 Ze zoekt een mooi plekje om eens te gaan liggen.
 Wat ligt daar in het gras?
 Een dikke appel!
 Weet je wat ik doe? denkt Grietje?
 ik neem een hapje van de appel,
 en nog één, en nog één!
 Steeds meer hapjes.
 En zo maak ik een gangetje in de appel.
 Ik kruip door het gangetje,
 en als ik midden in de appel ben,
 maak ik een holletje.
 Daar kan ik dan lekker slapen,
 in mijn appelhuisje.
 Wat een goed idee!
 Grietje wil nét een hapje nemen,
 maar dan hoort ze iets.
 'Hee, wat moet dat!' roept iemand.
 Het is een andere rups.
 'Dit is mijn appel, hoor!' roept de andere rups boos.
 'Ik was hier al!
 Ik zag de appel het eerst!' 'Niet waar!' roept Grietje,
 'ik was hier eerst, het is mijn huis!' Oeh, niet best...
 de rupsjes krijgen ruzie.
 Ze merken niet dat er iemand aan komt stappen.
 Het is kleine Willem.
 Hee, een lekkere appel, denkt Willem.
 Die is voor mij!
 Hap!

Gronings

DE APPEL

Grietje de roep kropt deur toen.
 Ze het al vaaier bloodjes sloat opeten.
 En drij eerbaaien.
 Nou zit ze vol.
 Ze zöcht n mooi plekje om ais liggen te goan.
 Wat ligt doar in t gras?
 n Dikke appel!
 Waist doe wat ik dou? denkt Grietje?
 Ik neem n hapje van de appel,
 en nog ain, en nog ain!
 Aal meer hapjes.
 En zo moak ik n gankje in de appel.
 Ik kroep deur t gankje,
 en as ik midden in de appel bin,
 moak ik n holletje.
 Doar kin ik den lekker sloapen,
 in mien appelhoeske.
 Wat n goud idee!
 Grietje wil nét n hapje nemen,
 mor den heurt ze wat.
 'Hee, wat mout dat!' ropt ain.
 t Is n aander roep.
 'Dit is mien appel, hur!' ropt aander roep kwoad.
 'Ik was hier al!
 Ik zag de appel t eerst!' 'Nait woar!' ropt Grietje,
 'ik was hier eerst, t is mien hoese!' Oeh, nait best...
 Roepen kriegen roezie.
 Ze maarken nait dat ain aanstappen komt.
 t Is lutje Willem.
 Hee, n lekkere appel, denkt Willem.
 Dij is veur mie!
 Hap!

GRUINE REGENBOOG

TEKST JOS RIETVELD

GROEP 7/8

DUUR: 45 MINUTEN

BEGINSITUATIE

De leerlingen weten dat er naast het Standaard Nederlands ook andere talen gesproken worden, waaronder buitenlandse talen en streektalen en dialecten. Ze komen hiermee in aanraking bijvoorbeeld door klasgenootjes uit andere landen en door mensen in hun omgeving die de streektaal actief gebruiken; veelal opa's en oma's en soms hun ouders.

IN DEZE LES

- Maken de leerlingen kennis met een tekst in hun eigen streektaal
- Worden ze zich bewust van de talen in de klas en de talen die in hun omgeving een rol spelen
- Reflecteren de leerlingen op het concept 'taal'
- Maken ze een taalportret van zichzelf

INTRODUCTIE

Zeg: Ik lees jullie twee teksten voor. Luister goed en bedenk wat je opvalt.

Lees de tekst 'Gruine regenboog' voor in het Nederlands. Lees de tekst daarna voor in de streektaal of laat het audiobestand horen.

Vraag de kinderen naar wat hen is opgevallen.

Als de kinderen zelf aangeven dat het twee keer hetzelfde verhaal was, vraag dan hoe ze dat weten.

Komen ze er niet uit, lees de tekst dan nog een keer voor in de streektaal en vraag de kinderen hun vinger op te steken als ze een woord herkennen.

Bespreek kort het concept streektaal.

Vertel: In Nederland spreken we allemaal Standaard Nederlands. Dat is handig, want dan kan iedereen in Nederland elkaar verstaan. Maar daarnaast bestaan er ook nog andere talen. Buitenlandse talen maar ook talen die alleen in bepaalde delen van Nederland worden gesproken. Dit zijn de streektalen en dialecten.

KERN

Vraag de kinderen om een papiertje te pakken en een potlood.

Zeg: Hoeveel talen hebben jullie eigenlijk bij je?

Schrijf op:

- de talen die je spreekt. Dit zijn talen waarin je een gesprek kan voeren met iemand anders. (in klas spreken we Nederlands, maar misschien zijn er kinderen die thuis een andere taal spreken.)
- De talen die je begrijpt. Je spreekt de taal zelf niet maar als mensen in deze taal tegen je praten begrijp je wel wat er wordt bedoeld.
- De talen die bij jou thuis gesproken worden.
- De talen die je kent van vakantie.
- De taal die je spreekt met je vrienden.
- De taal of talen die je graag nog zou willen leren.
- De talen die je mooi, grappig of raar vindt klinken.

Vraag de kinderen om hun uitkomsten met elkaar te bespreken. Geef vervolgens enkele duo's een beurt waarbij de ene leerling vertelt over de uitkomsten van de andere leerling. Dus: vertel aan de klas wat je buurman/vrouw aan jou vertelde.

Verbind aan de uitkomst de volgende conclusie: iedereen heeft meerdere talen bij zich. Het spreken of begrijpen van meer talen heeft voordelen. Je kunt met veel meer mensen een gesprek voeren, je leert er beter door onthouden en je leert flexibeler te denken.

In de volgende oefening maken de kinderen een taalportret.

Laat een ingevuld taalportret zien.

Geef een brede toelichting op gebruik van het begrip taal. Praat ook over de taal van muziek, liefde, boosheid, vriendschap etc.

Leg de legenda uit.

Geef kinderen de gelegenheid om vragen te stellen over de opdracht.

Deel het werkblad met silhouetten uit.

De kinderen werken aan hun taalportret.

AFSLUITING

Laat een van de leerlingen een andere leerling kiezen waarvan hij/zij uitleg over het taalportret wil.

De gekozen leerling vertelt over zijn/haar taalportret. Andere leerlingen mogen vragen stellen.

Vervolgens kiest de leerling die heeft gepresenteerd een andere leerling. Herhaal dit drie tot vijf keer, afhankelijk van de tijd.

Kijk met de kinderen nog een keer naar 'Grüne regenboog'. Een regenboog bestaat uit verschillende kleuren die allemaal even veel waard zijn. Ook de talen die de kinderen bij zich hebben zijn allemaal evenveel waard. Je kunt zelf kiezen welke taal je wilt gebruiken op welk moment.

Hang de taalportretten op in de klas. Pik er in de komende dagen af en toe nog eentje uit om te bespreken.

Bron: http://3mproject.nl/toolbox/lesmateriaal/45_LES_7-12_T_Taalportret.pdf

VOORLEESTEKST

Schrieven over gruin.

Hè, schrieven over gruin ... hou doun je dat?

Schrieven over gries, over dij dunderkoppen in de lucht, dij
grammieterg stoens niks zeggen en allend mor kold
niks zeggen blieven, mwoh

Nee, din rood, da's mooi.

Rood is n hartje van t verlaifd wezen en van n stiekomme smok; joa,
doar zol messchain wel n gedicht bie kinnen

Of blaauw, zoas lucht was veur dij dunderkoppege
grieze graauweghaid. Hemelsblaauw, din dreum je zo vot
in de dottege donswolken langs dij lucht in t hemelsblaauw;
din verdwienen aal joen zörge pipgaauw

En geel, as t zummer is, schient zun zo fel, dij braandt
joe noar de scharekaant van weg. k Wor veuraal hail blied as der
din n dikke rieg olde ekkelbomen staait

Mor, ehm ... liekt gruin nait blaauw en geel deur nkaander?

Ik denk: van dreumen over kleuren worden mien gedachten
mit nkaander ook dik-riek-van-kleur

Gewoon gruin, da's stampot mous of spruutjes, pistache-ijs en praai,
gruinlaand mit jentege lente-lammetjes ...
as je slim blied binnen, is schrieven nait stoer

As ik ais denk aan grenadine-gruin, n hail groot glas ...

Ja, messchain zol ik din wel hail veul schrieven kinnen

En ook geliek in alle kleuren van de regenboog, ... n graine

JOS RIETVELD, APRIL 2023

MEER INSPIRATIE BIJ WIESNEUS 2024

HUUSDIEREN/ NEEFIES

ONDERBOUW/MIDDENBOUW

Les over insecten/ kriebelbeestjes, de natuur in en ze opzoeken, bekijken met een vergrootglas, posters maken en de benaming van de beestjes erbij zetten in de streektaal.

DE APPEL

ONDERBOUW

Telles met soorten fruit, proeven van fruit. De benaming van soorten fruit in het Nederlands, in de streektaal en alle andere talen die de kinderen kennen.

KLEUREN VAN HET SEIZOEN

MIDDENBOUW

Kunstles over de seizoenen (er zijn veel voorbeelden van kunstenaars die de vier jaargetijden hebben uitgebeeld, zowel in schilderkunst, fotografie en muziek). Teken of schilder een boom met zwart en bruin. Deel de kruin in vieren en geef ieder vak de kleur van een specifiek seizoen. Zet de namen van de kleuren erbij in het Nederlands, in de streektaal en alle andere talen die de kinderen kennen.